

हिमसंस्कृतवार्ता:

दैनिक ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

पञ्चाङ्गम्

अद्य कालयुक्तः वि.सं. २०८१,
कलियुगाब्दः ५१२५ हेमन्तऋतुः
सूर्यदक्षिणायनम् माघ कृष्णपक्ष अष्टमी
तिथिः माघ ८ प्रविष्टाः मङ्गलमयः भवेत्

■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-4 ■ अङ्क-83

1

जनवरी 22, 2025

Website- www.himsanskritam.com

Email- himsanskrit@gmail.com

2 शिमलायाः चौपाले व्याघ्रः
गृहात् बहिः ५ वर्षीयां
बालिकां अपहृतवान्

3 KKSU Ramtek: भारतीयदर्शन
समग्रां दृष्टिं प्रददाति- प्रो.
सच्चिदानन्द मिश्रः

4 श्रीरामायणकथा
उत्तरकाण्डम्!
(षट्पञ्चाशत्तमः सर्गः)
इलोपाख्यानम्।

सुभाषितम्

विकृतिं नैव गच्छन्ति
संगदोषेण साधवः।
आवेष्टितं महासर्पैश्च
चन्दनं न विषायते॥

हिन्दुधर्मः- जिस प्रकार से चन्दन
के वृक्ष से विषधर के लिपटे रहने
पर भी वह विषैला नहीं होता उसी
प्रकार से संगदोष (कुसंगति) होने
पर भी साधुजनों के गुणों में
विकृति नहीं आती।

प्रतिदिनं नवीनतमं
हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्स्यथ
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah

Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

भारतऋतुविभागः -
आगामिदिनद्वये पश्चिम-
हिमालयीय-क्षेत्रे वृष्टेः

हिमपातस्य च पूर्वानुमानम्

भारतऋतु-विभागेन आगामिदिनद्वये
पश्चिम-हिमालयीय-क्षेत्रे वृष्टेः
हिमपातस्य च पूर्वानुमानं कृतम्।
अस्मिन् पञ्जाब, हरियाणा, चण्डीगढ,
पश्चिमोत्तरप्रदेश, राजस्थान,
पश्चिममध्यप्रदेशेषु वृष्टेः सम्भावना
प्रकटितास्ति। अद्य हिमाचलप्रदेशे,
उत्तराखण्डे, पश्चिमोत्तरप्रदेशे च विद्युद्
द्योतनेन सह वृष्टेः सम्भावना विद्यते।
ऋतुविभागेन आगामिषु
अष्टवर्षांशत्- होरासु पूर्वोत्तर-
मध्यभारतस्य भूमिगतक्षेत्रेषु न्यूनतम
तापमाने प्रायः द्वि डिग्री सेल्सियस-
मिता वृद्धिः अपि भविष्यति इति
पूर्वानुमानितम्। पूर्वोत्तरप्रदेशानां
केषुचित् क्षेत्रेषु शुक्रवारपर्यन्तं रात्रौ
प्रातः च सधन कुञ्जटिकायाः स्थितिः
प्रचलिष्यति इति सम्भाव्यते।

हिमाचलसंस्कृताकादम्याः
सचिवस्य डॉ.केशवानन्द-
कौशलवर्यस्य सम्मानपूर्वकं
समाप्तः कार्यकालः

हिमसंस्कृतवार्ताः शिमला।
हिमाचलसंस्कृताकादम्याः सचिवस्य
डॉ.केशवानन्दकौशलस्य कार्यकालः
गतदिने पूर्णः अभवत्। अस्मिन्नावसरे
हिमाचलप्रान्तस्य प्रतिष्ठिताः विद्वान्सः
साक्षीभूताः अभवन्। कार्यक्रमे
विशेषरूपेण राष्ट्रपतिसम्मानेन सम्मानितौ
आचार्यकेशवशर्मा चोपस्थितौ
डॉ.अभिराजराजेन्द्रमिश्रश्च पूर्वसचिवः
डॉ.मस्तरामशर्मा, डॉ.सिसोदिया,
डॉ.दयानन्दशर्मा, डा.लीलाधरवात्सायनः
इत्यादयः विशिष्टविद्वान्सः अपि
उपस्थिताः आसन्। ध्यातव्यमस्ति यत्
डॉ.केशवानन्दकौशलवर्यस्य कालः
हिमाचले संस्कृतस्य प्रचारप्रसारदृष्ट्या
स्वर्णिमः कालः जातः। कौशलवर्याणां
सत्प्रयासैः हिमाचलस्य सर्वेषु जनपदेषु
विद्यालीयस्तरे महाविद्यालयस्तरे
विश्वविद्यालयस्तरे सामाजिकस्तरे च
संस्कृतसंवर्धनार्थम् नैकाः कार्यक्रमाः
आयोजिताः।

नवदिल्ल्यां 'बेटी बचाओ बेटी पढ़ाओ' इत्यस्याः
योजनायाः दशमं वार्षिकोत्सवं परिपालयिष्यति

हिमसंस्कृतवार्ताः। प्रशासनं अद्य नवदिल्ल्यां 'बेटी बचाओ बेटी पढ़ाओ' इत्यस्याः
योजनायाः दशमं वार्षिकोत्सवं परिपालयिष्यति। कार्यक्रमं बालिकानां सुरक्षा-शिक्षा-
शक्तिकरणाय च कृत-प्रयासानां एकस्य दशकस्य पूर्तेः प्रतीको वर्तते। महिलाबाल-
विकासमन्त्रालयेन उक्तं यत्, कार्यक्रमेऽस्मिन् सशस्त्रबलानां, अर्थसैनिकबलानां,
दिल्ली-आरक्षिबलस्य महिलाधिकारिणः, छात्राः, आंगनवाड़ी कार्यकर्ताः च भागं
स्वीकरिष्यन्ति। मन्त्रालयेन उक्तं यत् आयोजनं अद्यारभ्य मार्चमासस्य अष्टम दिनाङ्के
यावत् प्रचलिष्यति, यस्य समापनं अन्ताराष्ट्रियमहिला-दिवसावसरे भविष्यति।
एतादृशानां कार्यक्रमाणाम् आयोजनं राज्य-मण्डलीय-स्तरेऽपि भविष्यति। अवधेयं
वर्तते यत् अस्याः योजनायाः आरम्भः प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना पञ्चदशोत्तरद्विसहस्र-
तमवर्षस्य जनवरीमासस्य द्वाविंशति-दिनाङ्के हरियाणा- राज्यस्य पानीपतस्थले कृतम्
आसीत्।

दिल्ली-विधानसभा निर्वाचनस्य प्रचारः प्रचण्डतया प्रचलति

सप्तत्यसासेभ्यः दिल्ली-विधानसभा
निर्वाचनस्य प्रचारः प्रचण्डतया प्रचलति।
विभिन्न राजनैतिकदलानां अभ्यर्थिनः
मुख्य-प्रचारकाः च मतदातृन् आकर्ष्य
मार्ग-प्रदर्शनं जनसभाः च आयोजयन्ति।
भाजपेति दलेन दिल्ली-विधानसभा-
निर्वाचनाय सङ्कल्प-पत्रस्य द्वितीयभागः
प्रख्यापितः। वार्ताहरान् संसूचयन्, वरिष्ठ-
भाजपानेता अनुराग ठाकुरः
प्रतिस्पर्धात्मक-परीक्षाभ्यः दिल्लीयाः
युवकान् पञ्चदश-सहस्ररूप्यकाणां
आर्थिकसाहाय्यं प्रदातुं वचनं प्रदत्तवान्।
अनुरागठाकुरः अवदत् यत् दलं
प्रशासकीय-शैक्षणिकसंस्थासु
अभिलषितछात्राणां कृते
kindergarten इति शिशुविहारकक्षातः
स्नातकोत्तरपर्यन्तं निःशुल्कशिक्षां

प्रदास्यति। असौ इत्यपि कथितवान् यत्
डा.बी.आर.अम्बेडकर- वेतन-योजनायाः
अन्तर्गतं प्रौद्योगिकीय-व्यावसायिक
पाठ्यक्रमयोः अध्येतुं अनुसूचित जाति-
छात्रेभ्यः प्रतिमासं एक- सहस्र-
रूप्यकाणि प्रदास्यते। भाजपा-दलस्य
सङ्कल्पपत्रस्य द्वितीयभागस्य
प्रतिक्रियारूपेण आमआदमी पार्टीति
दलस्य संयोजकः अरविन्द- केजरीवालः
अवदत् यत्, आप-दलस्य नेतृत्वे
दिल्ली-प्रशासनेन दिल्ल्यां शिक्षां
निःशुल्कं कृतम् अस्ति, प्रायः
अष्टादशलक्षाः निर्धनछात्राः निःशुल्कं
शिक्षां प्राप्नुवन्ति। असौ कथितवान् यत्
यदि भाजपा-दले शासनाख्यः भविष्यति
तर्हि एतत् दलं निःशुल्कशिक्षां,
चिकित्सां, विद्युदुत्पादनं च स्थगयिष्यति।
काङ्ग्रेसदलेन आरोपितं यत् दिल्ल्याम्
आम आदमी-प्रशासनेन विगत-दशवर्षेषु
दलितानां वाल्मीकि-समाजस्य च चिन्ता
न कृता। दिल्ली-विधानसभा निर्वाचनस्य
मतदानं अग्रिमे मासे पञ्चमे दिनाङ्के
भविष्यति, मतगणना च फरवरी-मासस्य
अष्टमे दिनाङ्के भविष्यति।

महाकुम्भः 2025 पञ्चचत्वारिंशत्कोट्यधिक-
सङ्ख्यकानां श्रद्धालूनाम् आगमनस्य अनुमानः

हिमसंस्कृतवार्ताः, प्रयागराजः कुम्भमेलापकः।
विदेशमन्त्रालय - उत्तरप्रदेशप्रशासनयोः वरिष्ठाधिकारिभिः
पञ्चविंशत्यधिक-द्विसहस्रतमवर्षस्य महाकुम्भस्य विविधेषु पक्षेषु
चर्चार्थं वैदेशिकैः पत्रकारैः समं नवदिल्ल्याम् एकं संवादसत्रम्
समायोजितम्। अधिकारिभिः अस्य महाकुम्भस्य
आध्यात्मिकस्य सांस्कृतिकस्य आर्थिकमहत्त्वस्य च विषये
सूचनाः प्रदत्ताः। ब्राजीलदेशस्य रियोनगरे आयोजिते
कार्निवाल-उत्सवे सप्ततिलक्षं हजयात्रायां पञ्चविंशतिलक्षं अथ
च जर्मनीदेशस्य अक्टूबरफेस्ट इत्यस्मिन् ख्याते उत्सवे
द्विसप्ततिलक्षसंख्यकाः जनाः सम्मिलिताः अभवत्। तावत्

अस्मिन् क्रमे भव्ये विशाले महाकुम्भे इतोऽपि बृहत्सङ्ख्यायां
तीर्थयात्रिणः श्रद्धालवः आगन्तुं शक्नुवन्ति। प्रशासनेन
आत्रावधौ अस्मिन् महाकुम्भे पञ्चचत्वारिंशत्कोट्यधिक-
सङ्ख्यकानां श्रद्धालूनाम् आगमनस्य अनुमानः प्रकल्पितः।
यस्मिन् भूयोऽपि पञ्चदशलक्षसङ्ख्यकाः वैदेशिकाः पर्यटकाः
सम्मिलिताः भविष्यन्ति। अपरत्र उत्तरप्रदेशस्य
मेलापकप्राधिकरणेन मौनीअमावस्यायाः स्नानमहोत्सवस्य
सुरक्षितया सञ्चालनार्थं व्यापकीकरणनीतिः निर्मितास्ति। सूचनेयं
मङ्गलवासे वरिष्ठारक्षकाधिकः राजेश-द्विवेदिना प्रदत्ता।

महाकुम्भे जनानां गणनायां प्रश्नोपस्थापनं साधु कार्यं नैव- हिमाचलराज्यपालः

हिमसंस्कृतवार्ता: - धर्मशाला। राज्यपालः शिवप्रतापशुक्लः धर्मशालायाम् अवदत् यत् महाकुम्भे जनानां गणनाविषये प्रश्नान् उत्थापयितुं साधु कार्यम् नास्ति। महाकुम्भे भव्य- कार्यक्रमस्य आयोजनं क्रियते, भारत-विदेशयोः च कोटि-कोटि-जनाः तत्र गच्छन्ति। प्रयागराजे भारतस्य आधुनिक- प्रौद्योगिकी-कैमराणां साहाय्येन छात्राणाम् आधारेण जनानां गणना क्रियते। परन्तु केचन जनाः भारतस्य प्रौद्योगिकीम् अनुचितम् इति वदन्तः चीनस्य प्रौद्योगिक्याः प्रशंसाम् कुर्वन्ति। अस्मिन् देशे केचन जनाः अस्माकं सैनिकानां वीरतायाः विषयेऽपि प्रश्नं कुर्वन्ति। एतादृशानां जनानां प्रमाणं याचनायाः स्वभावः विकसितः अस्ति, यः साधु नास्ति। ये महाकुम्भस्य आकृतयः प्रश्नं कुर्वन्ति ते तत्र गत्वा स्वयं पश्येयुः यत् गणनाः सम्यक् सन्ति वा अशुद्धाः वा। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी स्वयं गत्वा महाकुम्भस्य आरम्भिकपूजां कृतवान्। उत्तरप्रदेशस्य मुख्यमन्त्री योगी आदित्यनाथः तत्र गत्वा व्यवस्थां कुर्वन् अस्ति। अस्मिन् विषये कुम्भस्य अनन्तरं श्रेष्ठा चर्चा भविष्यति इति मन्ये। पत्रकाराणां प्रश्नस्य उत्तरं सः अवदत् यत् राजभवनं प्रत्येकं कार्यं नियमानाम् आधारेण करोति, अहं तैः नियमैः बाध्यः अस्मि। समाननियमानुसारम् अहं वदामि यत् सर्वकारस्य तेषां च समन्वयः उत्तमः अस्ति।

धर्मशाला परिसरस्य लम्बितधनस्य विषये मुख्यमन्त्रिणा सह वार्तालापं करिष्यामि

सः हिमाचलप्रदेशस्य केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य धर्मशालापरिसरस्य लम्बितनिधिष्वपि मुख्यमन्त्रिणा सुखविन्दरसिंहसुक्खुना सह वार्तालापं करिष्यति, कार्यस्य आरम्भार्थं च अनुरोधं करिष्यति। धर्मशालायां केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य १५तमस्य स्थापनादिवसस्य उत्सवे मुख्यातिथिरूपेण राज्यपालः शिवप्रतापशुक्लः मंगलवासरे एतत् उक्तवान्। नूतनशिक्षानीत्या देशे परिवर्तनं भविष्यति इति सः अवदत्। एषा व्यापकनीतिः एकदा एव कार्यान्वितुं न शक्यते। तस्य व्यवस्थितरूपेण कार्यान्वयनस्य आवश्यकता वर्तते। भारतीयज्ञानपरम्परायाः महत्त्वं

व्याख्याय सः अवदत् यत् विश्वविद्यालयः अस्मिन् विषये नूतनं पाठ्यक्रमम् आरभते, विश्वविद्यालयपरिवारस्य कृते गौरवस्य विषयः अस्ति। सः विश्वविद्यालयस्य वैश्विक- आवश्यकतानुसारं स्वस्य सज्जीकरणेन सह २०४७ तमवर्षपर्यन्तं विकसितस्य भारतस्य कृते शोध- आधारितस्य, गुणवत्तापूर्णस्य शिक्षाकेन्द्रस्य रूपेण स्वं स्थापनस्य आवश्यकतायाः विषये बलं दत्तवान्। केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य कुलपति प्रो. सतप्रकाशबंसलः इत्यनेन विगतवर्षेषु विश्वविद्यालयेन प्राप्तानां कार्याणां विवरणं सर्वेषां समक्षं प्रस्तुतम्।

आगामिसत्रात् देहरापरिसरः प्रारभ्यते- प्रो. बंसलः

केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य कुलपतिना कथितं यत् वयं देहरानगरे अस्माकं परिसरे आगामिशैक्षणिकसत्रस्य आरम्भं कर्तुं गच्छामः। परिसरः प्रायः सज्जः अस्ति। वयं संशोधनक्षेत्रे निरन्तरं स्वस्य चिह्नं स्थापयामः। शिक्षाक्षेत्रे राष्ट्रीय- अन्ताराष्ट्रीयस्तरस्य विभिन्नैः शैक्षणिकसंस्थानैः सह ज्ञापनपत्राणि हस्ताक्षरितानि सन्ति। अस्माभिः NAAC ग्रेडिंग इत्यत्र A+ प्राप्तं, यत् विश्वविद्यालयस्य कृते गौरवस्य विषयः अस्ति। वयं भारतस्य विश्वविद्यालयैः सह संयुक्तम् उपाधिकार्यक्रमम् आरब्धुं गच्छामः। विश्वविद्यालयेन प्रायः २५ पेटन्ट-पत्राणि प्राप्तानि सन्ति। ७ तः ८ कोटिरूप्यकाणां परियोजनाः प्रचलन्ति।

‘काङ्गड़ा काङ्ग्रेसस्य समर्थनम् अकरोत्, परन्तु केचन विश्वासघातं कृतवन्तः’- मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः

हिमसंस्कृतवार्ता:- काङ्गड़ा। मुख्यमंत्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः मङ्गलवासरे काङ्गड़ा विधानसभाक्षेत्रस्य मटौरै विशालजनसभां सम्बोधितवान्। मुख्यमंत्री सुक्खुः अवदत् यत् काङ्गड़ा मम कृते नवीनः नास्ति। काङ्गड़ा काङ्ग्रेसपक्षस्य समर्थनं कृतवान् परन्तु निर्वाचनस्य अनन्तरं ते दलपरिवर्तनं कुर्वन् आसन्। सः अवदत्, निश्चिन्ताः

भव, अहं भवतः एकस्मिन् ग्रामे एकरात्रं वसिष्यामि। मुख्यमंत्री सुक्खुः उक्तवान् यत् पञ्चवर्षेभ्यः परं काङ्गड़ा-जनपदस्य चित्रं परिवर्तयितुं गच्छति, यस्य अर्थः अस्ति यत् ग्रामजनानां हस्ते धनं प्राप्स्यति। राज्यस्य जनानां कृते उत्तमं जलं, स्वस्थसुविधाः अन्ये च उत्तमाः सुविधाः प्राप्यन्ते। अस्मिन् अवसरे मुख्यमंत्री सुक्खुः काङ्गड़ायां जलशक्तिविभागस्य संभागस्य उद्घाटनस्य घोषणां कृतवान्। क्षेत्रे जलविद्युयोजनानां सुदृढीकरणेन सह मटौरमहाविद्यालये नूतनपाठ्यक्रमस्य आरम्भार्थं सर्वसम्भवसहायतां प्रदातुम् आश्वासनं दत्तवान्। राजीवगान्धी दिवस-आवासीयविद्यालयस्य निर्माणकार्यं शीघ्रमेव काङ्गड़ायां प्रारब्धं भविष्यति इति उक्तवान्। जलोद्दीखड्ड इत्यत्र नूतनसेतुनिर्माणस्य अपि घोषणां कृतवान्। अस्माकं अथकप्रयत्नेन राज्यस्य अर्थव्यवस्था पुनः मार्गं प्राप्तवती इति मुख्यमंत्री अवदत्। **क्रमशः ३ पृष्ठे**

शिमलायाः चौपाले व्याघ्रः गृहात् बहिः ५ वर्षीयां बालिकां अपहृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। शिमलामण्डलस्य चौपाल उपमण्डलस्य चञ्जालपुलक्षेत्रे एकः व्याघ्रः निर्दोषपञ्चवर्षीयायाः बालिकायाः उपरि आक्रमणं कृतवान्। सोमवासरे सायं प्रायः सप्तवादेने बालिका गृहात् बहिः आगता एव तदा एव प्रतीक्षमाणः व्याघ्रः बालिकां नीतवान्। शब्दं श्रुत्वा बालिकायाः माता क्रन्दितुं आरब्धा। तदनन्तरं गृहात् किञ्चित् दूरं बालिकां त्यक्त्वा पलायितः। व्याघ्रस्य आक्रमणेन बालिकायाः पृष्ठं स्कन्धं च दुर्घटितम् अभवत्। परिवारः बालिकां नेरवा-चिकित्सालयं नीतवान्, यत्र सा चिकित्सां कुर्वती अस्ति। व्याघ्रप्रहारकारणात् क्षेत्रस्य जनाः आतङ्किताः सन्ति। एतस्य आक्रमणस्य अनन्तरं वनविभागेन व्याघ्रं ग्रहणार्थं दलं प्रेषितम् अस्ति। वनमण्डलाधिकारी जंगवीर दुल्हा इत्यनेन जनानां कृते आह्वानं कृतम् यत् ते रात्रौ बहिः न गच्छन्तु, सावधानाः भवेयुः च। अस्मिन् विषये पुलिसेन अपि प्रकरणं पञ्जीकृतम् अस्ति। प्रकाशः नेपालदेशीयः स्वपत्न्या पुत्र्या अनुषया च सह उद्यानपालकस्य जगदीशठाकुरस्य उद्याने कार्यं करोति। कथ्यते यत् सायंकाले बालिका स्वस्य कुटीरातः बहिः आगता तदैव व्याघ्रः तां आक्रमितवान्। मातुः मनसः उपस्थितेः कारणात् एकः प्रमुखा दुर्घटना निवारिता तस्याः क्रन्दनं श्रुत्वा व्याघ्रः बालिकां तत्र त्यक्त्वा तस्मात् स्थानात् पलायितवान्।

राज्यपालः करिष्यति हिमाचलप्रदेशस्य राजकीय-कर्मचारिणां विधेयकस्य निर्णयः

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. पद्मनाभः, शिमला। राजकीयकर्मचारिणां सम्बद्धं संशोधनविधेयकम् राज्यपालस्य निर्णयाय प्रेषितः। सोमवासरे हिमाचलप्रदेश राजकीय- कर्मचारी- नियुक्ति- एवं सेवानियम- विधेयकं राज्यपालस्य कार्यालयं प्राप्तः। एतद् विधेयकम् शीतकालीनस्य अधिवेशनस्य समये विधानसभायाम् आनीतम्। एतस्य विधेयकस्य प्रवर्तनानन्तरं प्रदेशे कर्मचारिणां अनुबन्धसेवाकालस्य वरिष्ठतायाश्च वित्तीयलाभः न भविष्यति। यदा एतद् विधेयकम् नियमरूपेण प्रवर्तिष्यते, तदा २००३तः एषा व्यवस्था प्रवर्तिष्यते। एतस्य विधेयकस्य प्रस्तुतीकरणस्य पृष्ठभूमिः राज्ये सम्भावितं वित्तीयं भारं न्यूनं कर्तुं प्रमुखं चिन्तनं वर्तते। अनुबन्ध सेवाकालस्य लाभं प्रदानात् न केवलं कर्मचारिणाम् अधिकं संसाधनं व्ययम् च आवश्यकम्, अपि तु गत २१ वर्षेभ्यः अधिकं समयं वरिष्ठता सूच्यां परिवर्तनम् अपि आवश्यकम् भविष्यति। नवीनप्रावधानेन नियमरूपेण प्रवर्तनानन्तरं कर्मचारिणां नियुक्तेः दिनाङ्कात् वरिष्ठता वित्तीय लाभः च न भविष्यति। कर्मचारिणां वरिष्ठता तेषां नियमितपदं प्राप्पनन्तरं निश्चितं भविष्यति। अनुबन्ध सेवाकालः तत्र न गणिष्यते।

KKSU Ramtek: भारतीयदर्शनं समग्रां दृष्टिं प्रददाति- प्रो. सच्चिदानन्द मिश्रः

हिमसंस्कृतवार्ता:- रामटेकम्।

कालिदास- संस्कृतविश्वविद्यालयेन भारतीयदार्शनिकसंशोधनपरिषदः च संयुक्तरूपेण आयोजितस्य त्रिदिवसीयस्य राष्ट्रियसम्मेलनस्य समापनम् अभवत्। संस्कृतभाषा, भारतीयदर्शनविषये च आयोजितस्य सम्मेलनस्य समापनसमारोहे मुख्यातिथिरूपेण भारतीय- दार्शनिक- संशोधनपरिषदः सदस्यसचिवः डॉ. सच्चिदानन्दमिश्रः उपस्थितः। विश्वविद्यालयस्य कुलपतिः प्रो. हरeramः त्रिपाठी कार्यक्रमस्य अध्यक्षता कृतवान्। विशेषातिथिरूपेण कुलपतिः प्रो. रामसेवकः दुबे, राजस्थान- संस्कृत- विश्वविद्यालयः, जयपुरम्, प्रो. रमेशचन्द्र भारद्वाजः, कुलपतिः महर्षिः वाल्मीकिः संस्कृतविश्वविद्यालयः कैथलम्, प्रो. विजयकुमारः, कुलपतिः महर्षिपाणिनी- संस्कृत एवं वैदिक- संस्कृत- विश्वविद्यालयः

उज्जैनम् प्रो. शिशिरकुमारपाण्डेयः कुलपतिः, रामभद्राचार्यः दिव्यांगविश्वविद्यालयः, चित्रकूटम्, सारस्वतातिथिः प्रो. लक्ष्मीनवासपाण्डेयः कुलपतिः कामेश्वरसिंहः दरभंगा संस्कृतविश्वविद्यालयः दरभंगा, आचार्यः कृष्णकांत शर्मा बनारसहिन्दूविश्वविद्यालयः वाराणसी, आचार्यः मधुसूदनः पेन्ना निदेशकः हैदराबाद अकादमी हैदराबाद, सत्यप्रकाशः दुबे कैथल उपस्थिताः अभवन्। कार्यक्रमस्य आरम्भः गणमान्यैः वैदिकमन्त्रजपेन दीपप्रज्वलनेन च अभवत्। परिचयप्रास्ताविके भारतीयधर्मदर्शनम् एवं संस्कृतिसंकायस्य संस्थापकः प्रो. कलापिनी अगस्ती उक्तवान् यत् त्रिदिवसीयस्य ज्ञानकुम्भसदृशस्य परिषदः उद्देश्यं सिद्धं जातम्। अस्मिन् सम्मेलने भाषा-दर्शन- विषये चर्चा कृता, भिन्न-भिन्न-विचारानाम् समन्वयः दृष्टः इति उक्तम्। मुख्यातिथिः डॉ. सच्चिदानन्दमिश्रः अवदत्,

भारतीयदर्शनं समग्रां दृष्टिं प्रदर्शयति। भारतीयदर्शनं, ज्ञानविज्ञानं महत्वपूर्णम् अस्ति तथा च एतत् चिन्तनं अतीव मौलिकम् अस्ति। पाश्चात्यदर्शने समग्रदृष्टिः न पश्यामः। पाश्चात्यदर्शने दर्शनं मनुष्यस्य नैतिकतायाः च दिशा अस्ति। एषः सिद्धान्तः भारतीयदर्शने प्रवर्तते किन्तु पाश्चात्यदर्शने न प्रवर्तते। यदि कश्चित् भारतीयदर्शनं ज्ञातुम् इच्छति तर्हि तस्य संस्कृतशिक्षणम् आवश्यकम्। मिश्रः अपि अवदत् यत् २० शताब्द्याः दार्शनिकग्रन्थाधारितस्य परिचयग्रन्थस्य निर्माणं समयस्य आवश्यकता अस्ति। सः कालिदाससंस्कृतविश्वविद्यालयेन संस्कृतभाषा भारतीयदर्शनविषये चिरप्रतीक्षितस्य सम्मेलनस्य आयोजनार्थं कुलपतिं धन्यवादं दत्तवान्। अध्यक्षीये सम्बोधने कुलपतिः प्रो. हरeramः त्रिपाठी उक्तवान् यत् संस्कृतभाषा- भारतीयदर्शनविषये आयोजितस्य अस्य सम्मेलनस्य माध्यमेन भविष्यस्य दिशा दर्शिता अस्ति, तदर्थम् अस्मिन् सम्मेलने उपस्थितानां सर्वेषां विदुषां कृते अहं कृतज्ञतां प्रकटयामि। अस्मिन् सम्मेलने आर्थिकसहायताप्रदानार्थं भारतीय- दार्शनिक- संशोधनपरिषदः नवीदिल्ली- सदस्यसचिवः डॉ. सच्चिदानन्दमिश्रस्य आभारी अस्मि। अस्य सम्मेलनस्य विचारविमर्शसत्रं संस्कृतक्षेत्रस्य मार्गदर्शकत्वेन अवश्यमेव कार्यं करिष्यति इति मम विश्वासः अस्ति। अस्मिन् सम्मेलने सहकार्यं कृतवन्तः सर्वेभ्यः कुलपतिभ्यः अपि अभिनन्दनं प्रकटितवान्।

संस्कृताध्ययनकेन्द्रेण आयोजितस्य दशदिवसात्मक- सरलसंस्कृतसंभाषण- शिविरस्य उद्घाटनं

"महात्मागांधी- अन्ताराष्ट्रीये हिंदीविश्वविद्यालये वर्धायाम् अभवत्।

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिवम त्रिपाठी । सप्रश्र्दं प्रमुदितचेतसा संसृच्यन्ते यत् केन्द्रीय-संस्कृत- विश्वविद्यालयेन संस्कृताध्ययन- केन्द्रस्यान्तर्गतं "महात्मागांधी- अन्तराष्ट्रीये हिंदीविश्वविद्यालये २०/०१/२०२५ तः २९/०१/२०२५ पर्यन्तं दशदिवसात्मकं सरल-संस्कृतसंभाषणशिविरस्य उद्घाटनं जातम्। अनुष्ठितेऽस्मिन्प्रकल्पे सर्वादौ वैदिक मङ्गलादीनि मङ्गलाचरणाय विभागीयशोधच्छात्रः साहेबुमहोदयः व्यवधायि, तत्पश्चात् मातुः सरस्वत्याः पूजाचर्चा, दीपप्रज्वलनं च अतिथिभिः कृतम्, अनन्तरं स्वागतसम्भाषणाय केन्द्रप्रशिक्षकः शिवम त्रिपाठिमहोदयेन अतिथिनां परिचयं, विभागीय प्रध्यापकस्य अपि परिचयं कारितम्। कार्यक्रमेऽस्मिन् विशिष्टातिथिरूपेण "महात्मागांधी अन्तराष्ट्रीयहिंदीविश्वविद्यालयस्य हिन्दी एवं तुलनात्मकविभागस्य वरिष्ठाचार्याः एवं विभागाध्यक्षमहोदयः प्रो. अवधेशकुमारशुक्लवर्याः समागताः। महोदयैः स्व- अमृतमयिभाषणेन अस्मान्छात्रान्प्रेरणादायक- संस्कृतस्य वैशिष्ट्यं किमिति बोधितवन्तः। अनेन सर्वेऽपि परिसरच्छात्राः अपि संस्कृतम्प्रति प्रभाविताः अभवन्। तदनन्तरं मुख्यातिथिरूपेणोपस्थिताः संस्कृतविभागस्य आचार्याः डॉ. जगदीशनारायणतिवारिमहाभागाः आचार्याः अपि संस्कृतस्य वैशिष्ट्यविषये किञ्चित् उक्तवान् यतोहि वयं कदा संस्कृतं वक्तुं शक्यते तर्हि यदा वयं संस्कृतस्य सम्यक्तया वातावरणं निर्माणं कुर्मः तर्हि समाजे ये जनाः भवन्ति तेऽपि अस्मान् दृष्ट्वा संस्कृतं प्रति जागरूकाः भवन्ति इति आशाशे, तदनन्तरं सारस्वतातिथिः रूपेणोपस्थिताः डॉ. वागीशशुक्लवर्याः महोदयेन अपि उक्तं यत् यदि वयं संस्कृतं पठामः चेत् संस्कारः स्वयमेव प्रदीपकं आचरणे दरीदृश्यते, ततः परम् अस्माकं संस्कृताध्ययनकेन्द्रस्य कुशलसंयोजकः डॉ. अमीरमहोदयैः एषां नेतृत्वे वयम् अहर्निशं संस्कृतस्य प्रचार-प्रसाराय प्रयत्नरताः भवामः महोदयस्य एकमेव उद्देश्यम् अस्ति यत्- "संस्कृतं सर्वत्र- संस्कृतं सर्वेषाम्" इति धिया संकल्पः। अनन्तरं धन्यवादज्ञापनाय विभागीयशोधच्छात्रः दीपकः स्वमुदुवचनेन अतिथिनां, मुख्यातिथि- सारस्वतातिथिनां, अध्यक्षानां, प्राध्यापकानां, ज्येष्ठभ्राताभगिनीनां, मित्राणां च धन्यवादस्ववंचासि कृतवान्। कार्यक्रमस्य सकुशलमंचसंचालनं संस्कृताध्ययनकेन्द्रस्य कुशलप्रशिक्षकः शिवमत्रिपाठिवर्यः स्वदायित्वस्य सम्यक्तया निहहणं कृतवान्। अन्ते च कार्यक्रमस्य समापनं शान्तिमन्त्रेण सुसम्पन्नम् अभवत्।

कांगड़ा विधानसभाक्षेत्रस्य मटौरक्षेत्रे मुख्यमंत्री सुखविंदरसिंहसुक्खुः

सः अवदत् यत् राज्यस्य ८० प्रतिशताधिकाः जनाः ग्राम्यक्षेत्रेषु निवसन्ति, अतः राज्यसर्वकारः ग्रामीण-अर्थव्यवस्थां सुदृढं कर्तुं प्रयत्नाः कुर्वन् अस्ति। सः अवदत् यत्, "सुशासनार्थं सुशासनं आवश्यकम्" इति। मुख्यमंत्री उक्तवान् यत् पूर्वभाजपासर्वकारस्य नीतीनां कारणात् सर्वकारीयविद्यालयेषु अध्ययनं कुर्वन्तः बालकाः न्यूनाः अभवन्, परन्तु वर्तमानराज्यसर्वकारः भविष्यस्य आह्वानानाम् अनुरूपं शिक्षाक्षेत्रे उन्नयनं कुर्वन् अस्ति। सः अवदत् यत् विपक्षः मिथ्या आरोपं कृत्वा राज्यस्य जनान् भ्रमितुं प्रयतते। सः अवदत् यत् वयं किमपि न पिधाय किन्तु जनसमूहं वञ्चितुम् प्रयतते। सः अवदत् यत् व्यवस्थायाः उन्नयनार्थं प्रयत्नशीलाः स्मः। सः अवदत् यत् अधिकारिणां एसीआर-मापदण्डेषु अपि परिवर्तनं क्रियते, तेषां कार्यप्रदर्शनानुसारं शिक्षकानां एसीआर-लेखनं भविष्यति। सर्वेषु विभागेषु अपि एतादृशी एव प्रक्रिया स्वीक्रियते, येन गुणवत्तायाः उन्नतिः कर्तुं शक्यते। सर्वकारीय-शैक्षिकसंस्थासु अध्ययनं कुर्वन्तः बालकानां विश्वासः प्रवर्तयितुं सर्वप्रयत्नाः क्रियन्ते, येन ते भविष्यस्य आह्वानानां सज्जतां कर्तुं शक्नुवन्ति। स्वास्थ्यक्षेत्रे अपि उन्नयनानि क्रियन्ते इति सः अवदत्। दिल्ली एम्स इत्यत्र उपलब्धानि नवीनतमानि यन्त्राणि शीघ्रमेव हिमाचलप्रदेशस्य चिकित्सामहाविद्यालयेषु उपलभ्यन्ते। राज्यसर्वकारेण टाण्डा, आईजीएमसी, नरचौक मेडिकल कॉलेज इत्यत्र अत्याधुनिकयन्त्राणां क्रयणार्थं १०० कोटिरूप्यकाणि स्वीकृतानि सन्ति। एतदतिरिक्तं जलस्य गुणवत्तां वर्धयितुं यूवी- छिद्रक- प्रौद्योगिक्याः उपयोगाय निर्देशाः दत्ताः सन्ति।मुख्यमंत्री सुक्खुः अवदत् यत्, "राज्यसर्वकारस्य निर्णयाः राज्यस्य संसाधनं लुण्ठयन्तः जनाः समस्यां जनयन्ति, परन्तु अहं सामान्यजनस्य कृते प्रत्येकम् आह्वानं समुखीभवितुं सज्जः अस्मि" इति सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारस्य निर्णयाः न सन्ति सम्यक् सामान्यजनस्य समर्थनम् अपि आवश्यकम्। अनुदानं युक्तियुक्तं भवति, सम्पन्नजनाः अनुदानं त्यक्तुं प्रोत्साहिताः च भवन्ति। सः अवदत्, "पूर्वभाजपा-सर्वकारस्य नीति-कारणात् धनिनः अधिकाधिकाः, निर्धनाः च दरिद्राः अभवन्, यस्य कृते कार्याणि क्रियन्ते" इति। मुख्यमंत्री उक्तवान् यत् राज्यस्य इतिहासे प्रथमवारं राज्यसर्वकारेण विशेषराजस्वन्यायालयानाम् आयोजनं कृतम्, यस्य अन्तर्गतं अद्यावधि २.४२ लक्षाधिकाः लम्बितराजस्वप्रकरणानाम् निराकरणं कृतम् अस्ति। सः अवदत् यत् वर्तमानराज्यसर्वकारेण सर्वकारीयक्षेत्रे ३१,००० पदानि स्वीकृतानि, यदा तु भाजपाकार्यकाले अधिकांशः नियुक्त्यः न्यायालयप्रकरणेषु निरुद्धा एव।

॥ श्रीरामायणकथा ॥

उत्तरकाण्डम्!

(षट्पञ्चाशत्तमः सर्गः)

इलोपाख्यानम्।

लक्ष्मणस्य वचनं श्रुत्वा वाक्यविदां वरः श्रीरामः प्रहसन् प्रत्यब्रवीत् हे नरश्रेष्ठ! वृत्रघातमशेषेण अश्वमेधस्य च यत् फलं त्वं वदसि तत् सत्यम्। श्रूयते यत् पुरा वाह्नीकदेशे प्रजापतेः कर्दमस्य पुत्रः श्रीमानिलो नाम सुधार्मिकः आसीत्। सः राजा सर्वान् पृथिवीं वशे कृत्वा राज्यं च पुत्रवत् पर्यपालयत्। हे सौम्य! तस्मिन् राजनि कुट्टे त्रिभुवनस्य सर्वे भीताः भवन्ति स्म। अतः भयार्तैः परमोदारैः सुरैः, महाधनैः दैत्यैः, नागराक्षस्यक्षगन्धर्वैश्च नित्यशः सः पूज्यते स्म। सः राजा धर्मं वीर्यं च निष्ठितः बुद्ध्या च परमोदारः आसीत्।

एकदा मनोरमे चैत्रे मासे सः राजा इलः सभृत्यबलवाहनः मृगयार्थम् अरण्यम् अगच्छत्। तत्र सः सहस्रशः मृगान् हत्वापि तस्य तृप्तिर्न अभवत्। महात्मना वध्यमानं नानामृगाणाम् अयुतं यत्र महासेनः (कार्तिकेयः) जातः तं देशम् अगच्छत्। तस्मिन् पर्वतनिर्झरे सर्वैरनुचरैः सह भगवान् शिवः देव्याः सन्तोषाय आत्मानं स्त्रीरूपं कृत्वा शैलराजसुताम् उमां रमयति स्म। तत्र ये पुरुषवादिनः सत्त्वाः वृक्षाः आसन् ते सर्वेऽपि स्त्रीजनाः अभवन्। एतस्मिन्नन्तरे सः कर्दमात्मजः राजा इलः मृगसहस्राणि निघ्नन् तं देशम् उपागच्छत्।

तत्र सः गत्वा सव्यालमृगपक्षिणं सर्वं सानुगम् आत्मानमपि स्त्रीकृतं दृष्ट्वा तस्य महद् दुःखम् अभवत्। उमापतेः तत् कर्म ज्ञात्वा सः राजा त्रासम् उपागच्छत्। ततः सः राजा इलः महात्मानं देवं नीलकण्ठं शरणम् अगच्छत्। ततः देव्या सह महेश्वरः प्रहस्य तं कर्दमसुतम् अब्रवीत् उतिष्ठोतिष्ठ राजर्षे! पुरुषत्वात् ऋते अन्यं वरं वरय।

हिमसंस्कृतवार्ता, प्रदीपः

pradipnath997@gmail.com

महेश्वरस्य तद् वचनं श्रुत्वा शोकार्तः स्तीभूतः सः राजा तमन्यं वरं न अयाचत। ततः महता शोकेन सः राजा सर्वेणैवान्तरात्मना शैलराजसुताम् उमां प्रणिपत्य अब्रवीत् हे देवि! वराणां वरदे! लोकानां भामिनि! तव दर्शनं वृथा न भवति। त्वं सौम्येन चक्षुषा मां भज। देवी उमा राजर्षेः हृद्गतं विज्ञाय हरसन्निधौ शुभं वाक्यमब्रवीत् हे राजर्षे! त्वं महेशमपि वरं याचसे मामपि वरं याचसे, अतः वरस्य अर्द्धं महेश्वरः ददातु, अहं तव वरस्य अर्द्धं ददामि। तस्मात् वरस्य अर्द्धं त्वं स्त्रीपुंसयोः यावदिच्छसि गृहाण। देव्याः तदनुत्तमं वरमद्भुततरं श्रुत्वा सम्प्रहृष्टमना राजा वाक्यमब्रवीत् हे देवि! यदि त्वं मयि प्रसन्ना तर्हि अहं मासं स्त्रीत्वमुपासित्य पुनः मासं पुरुषः स्यात्। तस्य राज्ञः ईप्सितं विज्ञाय देवी उमा शुभं वाक्यमब्रवीत् हे राजर्षे! एवमेव भविष्यति, किन्तु हे राजन्! स्त्रीभूतत्वं पौरुषं न स्मरिष्यसि। अपिच पुरुषभूतत्वं स्त्रीभावं न स्मरिष्यसि। एवं सः राजा इलः मासं पुरुषः, मासं च त्रैलोक्यसुन्दरी नारी भवति स्म।

संस्कृतविद्यास्थानानि-४३

व्याकरणशास्त्रस्य परम्परा-

सर्वेषां भारतीयशास्त्राणां ज्ञानस्य वा मूलं वेदः इति मान्यता। 'सर्वज्ञानमयो हि सः। इति मनुक्तिः। ब्रह्मणः मुखात् वेदः निस्तः अतः सर्वेषामपि शास्त्राणाम् आद्यप्रवक्ता ब्रह्मदेवः एव। ऋक्तन्त्रकारः वदति- 'ब्रह्मा बृहस्पतये प्रोवाच, बृहस्पतिरिन्द्राय, इन्द्रः भरद्वाजाय, भरद्वाजः ऋषिभ्यः ऋषयः ब्राह्मणेभ्यः।' महाभाष्येण ज्ञायते यत् बृहस्पतिः इन्द्राय वर्षसहस्रं यावत् व्याकरणशास्त्रस्य उपदेशं कृतवान्। 'बृहस्पतिरिन्द्राय वर्षं दिव्यसहस्रं प्रतिपदोक्तानां शब्दानां शब्दपारायणं प्रोवाच। इन्द्रेण श्रुते व्याकरणे प्रकृतिप्रत्ययविभागः नासीत्। एतस्य प्रमाणं तैत्तिरीयसंहितायां प्राप्यते- वाग्वै परावागव्याकृतावदत्। ते देवा इदमब्रुवन्, 'इमां नो वाचं व्याकुरु इति। तामिन्द्रो मध्यतः अवक्रम्य व्याकरोत्।' इन्द्रेण देवानां प्रार्थनां श्रुत्वा तेषां व्याकरणवाक्येषु जायमानं क्लेशं च दृष्ट्वा प्रकृतिप्रत्ययादिविभागद्वारा शब्दोपदेशस्य प्रक्रिया परिकल्पिता। तामखण्डां वाचं मध्ये विच्छिद्य प्रकृतिप्रत्ययविभागं सर्वत्राकरोत्। अग्रे इन्द्र-भरद्वाज-ऋषि-ब्राह्मणादिक्रमेण व्याकरणपठनपाठनपरम्परा प्राचलत्। महाभाष्यकारः वदति, 'पुराकल्प एतदासीत्। संस्कारोत्तरकालं ब्राह्मणाः व्याकरणं स्म अधीयते।' ऐतिह्यदृष्ट्या पश्यामः चेत् वेदस्य यदा रावणेन पदपाठः कृतः ततः पूर्वमेव इन्द्रेण दत्तेन प्रकृतिप्रत्ययादिज्ञानेन व्याकरणशास्त्रं पूर्णतां गतम् आसीत्। एषः व्याकरणस्य ऐन्द्रसम्प्रदायः अतिप्राचीनः वर्तते। ब्राह्मणा तस्मिन् सम्प्रदाये प्रवर्तिते सत्यपि इन्द्रस्यातुलनीययोगदानात् सः ऐन्द्रसम्प्रदायः इति उच्यते। अद्यत्वे यत् कातन्त्रव्याकरणं तत् ऐन्द्रसम्प्रदायस्य प्रतिनिधिकं व्याकरणम् इति मन्यते। व्याकरणस्य साम्प्रतं विद्यमानः अन्यः मुख्यसम्प्रदायः नाम माहेश्वरसम्प्रदायः। एतस्य प्रवर्तयिता स्वयं माहेश्वरः। पाणिनीयव्याकरणं एतस्य सम्प्रदायस्य मुख्यं व्याकरणम्। ऐन्द्रव्याकरणात् माहेश्वरव्याकरणं अत्यन्तगभीरमिति बहूनां चेति सारस्वतभाष्ये उक्तम्-

समुद्रवद्वाचकरणं महेश्वरे तदर्धकुम्भोद्धरणं बृहस्पती।

तद्वागधेयं च शतं पुरन्दरे कुशाग्रबिन्दूपतितं हि पाणिनौ।

परलोकवादः

जनानां मनसि स्वाभाविकतया हि परलोकविषयिण्यः विविधाः शङ्काः उत्पद्यन्ते। यथा, 'मृत्योः अनन्तरम् आत्मा तिष्ठति उत न', 'कृतकर्मणः फलं कर्ता परलोके भुञ्जीत उत न', 'मृतकजनाय प्रदत्तं जलादिवस्तु सः प्राप्नुयात् वा, न वा', 'यः मृतजनः मुक्तः जातः स्यात्, तस्मै प्रदत्तं तर्पणादिकवस्तु, सः हि प्राप्नुयात्, उताहो अन्यः कश्चन प्राप्नुयात्?' इत्यादयः नानाशङ्काः परम्परया सामान्यमानवानां मनसि उत्पद्यमानाः सन्ति। एतेषां प्रश्नानां समाधानं तु धर्मशास्त्रे हि प्रदातुं शक्नुयात्, न वा काचित् सामान्या व्यक्तिः। अतः शास्त्रानुसारं, मृत्योरनन्तरम् आत्मा अवश्यं तिष्ठति, एवञ्च कृतकर्मणः फलं कर्ता अवश्यं भुनक्ति। तत्फलं इहलोके अपि प्राप्नुयात्, अवशिष्टं फलञ्च परलोके। मृतव्यक्तिमुद्दिश्य तर्पणादिकं यत्किमपि सश्रद्धं प्रदीयते, तत् सः मृतकात्मा प्राप्नुयात्। परन्तु यः मृतकजनः विमुक्तः जातः, तस्मै प्रदत्तं वस्तु चेत् कर्मकर्तुः कोशे हि सञ्चितं भवति। एतेषां वचनानां स्पष्टं प्रमाणं भगवद्गीता, भागवतं, रामायणम्, उपनिषद् इत्यादिषु नानाशास्त्रग्रन्थेषु उपलभ्यते।

'न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः।

अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥'

इत्यादिकं गीतादिशास्त्रप्रमाणम्।

अस्माभिरपि सामान्यदृष्ट्या स्वयम् ऊहीतुं शक्यत एव यत्, एकः कश्चन जनः आजीवनं हि अनाचारे, व्यभिचारे वा लिप्तः, अपरः कश्चन च सदा हि शुभकर्मणि, सद्ग्रावे रतः इति चेत् अनयोः द्वयोरपि कर्मफलं समानं भवितुमर्हद्वा कदाचित्? एतौ द्वावपि जनौ किं जनानां दृष्ट्या समानौ आदरपात्रभूतौ भवतः वा लोके? तत्रैव कदापि सम्भवेत्। अतः द्वयोः कर्मफलमपि अवश्यमेव भिन्नं भिन्नं भवति, अन्यथा भगवत्साधनायाः अपि किं वा महत्त्वं तिष्ठेत्? यदि द्वयोः कर्मफलं समानं स्यात्, तर्हि व्यभिचारः सदाचारः चेति अनयोर्मध्ये कः वा भेदः अवशिष्टः? नैव शक्यते एवम्। तस्मात् शुभकर्मणः फलं शुभमेव भवति, अशुभकर्मणः च अशुभम्। 'अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतकर्म शुभाशुभम्' इति वचनत्वात् नैवात्र शङ्कास्थानम् इति।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

संस्कृतम् व्याकरणम्

एतन्मतानुसारं बृहस्पतीन्द्रादयः महेश्वरादेव व्याकरणं प्राप्तवन्तः। महेश्वरः एव आदौ वेदात् षडङ्गानि उद्धृतवान्। 'वेदात् षडङ्गानि उद्धृत्य' इति महामारतस्य शान्तिपर्वणि शिवसहस्रनामस्तोत्रे उल्लेखः। वेदानां षडङ्गेषु उल्लिखितस्य व्याकरणस्य प्रतिनिधित्वम् अद्यत्वे माहेश्वरसम्प्रदायस्य पाणिनीयव्याकरणमेव करोति।

पाणिनिना व्याकरणज्ञानं स्वयं महेश्वरादेव प्राप्तमिति पाणिनीयशिक्षा-

येनाक्षरसामान्यामधिगम्य महेश्वरात्।

कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः।

नन्दिकेश्वरकारिकायामपि उक्तम्-

नृतावसाने नटराजराजो ननाद ढक्कां नवपञ्चवारम्।

उद्धर्तुकामः सनकादिसिद्धानेदतद्विमर्शं शिवसूत्रजालम्॥

सनकादीनाम् उद्धारं कर्तुं शिवः स्वस्य नृत्यस्यान्ते चतुर्दशवारं डमरुनादं कृतवान्। तस्मादेव नादात् व्याकरणस्य आधारभूतानि १४ शिवसूत्राणि सः प्राप्तवान्।

----- श्री अभिजित् तोडकर 9145908156